

tione inducere, et annuendo. quæ postulant, invitare, quanto pia exordia, quæ de bona intentione procedunt, sperantur, laudabiliorum exitu concludenda. Inde est, quod intentionem regiam modis omnibus commendantes, de amplificandis Christianæ religionis terminis, jam conceptam in Placentina civitate, quam in terra per strenuitatem tuam de manu Ismaelitarum acquisita, divina prospere clementia, populasse dignosceris, auctoritate apostolica episcopalem cathedram constituimus. Diocesim quoque habendam juxta dispositionem regiam, ab eadem ecclesia cathedrali decernimus, ut villæ, sicut præsentis scripto concluditur, quæ sua sunt ei largitione concessa diocesano jure ad eam perpetuo debeant pertinere; Targellum scilicet, et Medelinum, et Mons Fragorum, et Sanctacruz cum omnibus pertinentiis suis. Ut autem hæc concessio futuris temporibus integra et illibata servetur, statuimus ut nulli omnino hominum fas sit hanc nostræ confirmationis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

CLX.

Waldemaro episcopo Slesvicensi asserit quam Canutus rex Daniæ, consanguineus ejus ei et successoribus libertatem concessit, ut tam villici quam coloni ab omni gravamine regio vel officialium suorum liberi maneant et immunes; in cognitionibus quoque et executionibus, quæ prius per officialia regios tracturi solebant, nunc nemini respondeant, sed ejus sint vovorio mandato subjecti,

(9) Dubium.

nec ullius sæculari posthac sint subjecti potestati.

[Vide *CYPRÆI Annal. episc. Slesvicensis, 202.*]

CLXI (9).

Ad Petrum abbatem Harteriensem.— Mettis damnationem chartarum contra antiquam libertatem Harteriensis Ecclesiæ falsa suggestionem acquisitarum, comprobat, ipsumque ecclesiam liberam esse confirmat.

(Laterani, Jun. 4.)

[*MIRÆI Opera dipl. III, 368.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO abbati Harteriensis ecclesiæ, ejusque fratribus tam futuris quam præsentibus.

Ex litteris sigillatis domni Stephani Mettensis episcopi et conventus ejusdem ecclesiæ didicimus, chartas sigillis Benedicti papæ VIII, et Eugenii papæ III, et imperatorum Ottonis I et Conradi confirmatas, et contra antiquam libertatem Harteriensis Ecclesiæ falsa suggestionem acquisitas, Mettis judicio esse damnatas. Quod juste et canonice factum esse approbamus, et prædictas chartas, et quidquid libertati vestræ obviare potest, in perpetuum damnamus, et ecclesiam vestram in omni jure conventualis ecclesiæ liberam esse per se, apostolica auctoritate et præsentis scripti patrocinio confirmamus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat huic confirmationi ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attentare præsumperit, in extremo examine divinæ ultionis subjaceat.

Datum Laterani, iv Nonas Junii, pontificatus nostri anno secundo.

CLEMENTIS III PAPÆ DECRETA.

(*Mansi. Concilia, tom. XXII, pag. 549.*)

I.

Ad abbatem et archipresbyterum Montulanum. — Ut Gand. acolytho beneficium ablatum restituant.

Querelam Gand. acolythi nos accepisse noscatis, sicut prædecessor noster Gregorius, qui ad vos propter eum bis scripisse noscitur, qui cum a G. muliere peteretur in virum, inde sumpta occasione, ipsum beneficio, quod a nobis habebat, post appellationem ad sedem apostolicam factam minus rationabiliter spoliastis. Unde, quia omnibus injuste gravatis patrocinium tenemur apostolicum imperiari; d. v. ro. attentius et per A. s. p. m. qua. si

D rem sic se habere constiterit, memorato clerico beneficium illud taliter subtractum absque dilatione reddentes, ap. re. pacifice dimittatis, ita quod querelam ad nos non debeat iterare, memorati abbatis sententia non obstante, super matrimonio lata, quominus beneficium debeat obtinere, nisi curam habeat animarum annexam.

II.

Ad Oddonem episcopum Verulanum. — De quodam matrimonio non dissolvendo.

Litteras tuas recepimus, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lator præsentium quamdam feminam jam elapso quinquennio sibi matrimonio

compulasset, et secum per tres menses in eodem lecto dormisset, maleficio suo creditur impeditus quod cognoscere illam nequivit. Super quo sedis apostolicæ litteras recepisti, in quibus continebatur, quod de Romanæ Ecclesiæ consuetudine non erat talium matrimonium separandum. Unde convocatis eis ad tuam præsentiam, cum viverent separatim, compulsi eos ad habitationem redire communem, et licet postmodum in eadem domo et lecto fuissent, et idem homo multa verba, sicut tibi constitit, eidem feminæ contulisse, ei tamen non potuit carnaliter commisceri; propter quæ tu timens, ne idem vir homicidii reatum incurrat; quod in hoc casu esset agendum, nos consulere voluisti. Quocirca d. t. per A. s. m. qua. pro memoratis occasionibus non dimittas, quin prædictos virum et uxorem per censuram ecclesiasticam insimul habitare compellas.

III.

Ad Anconitanum archiepiscopum. — De lege ab Anconitanis statuta.

Præterea de lege illa, vel errore quam [quem] civis tuos asseris statuuisse, videlicet, ut si quis teneret per xxx annos possessiones alicujus ecclesiæ, nec reddidisset canonem constitutum non ideo caderet ad pensionem possessionis illius, nihil certi tibi possumus respondere, donec constitutionem illam ab ipsis factam nobis verbo ad verbum expositam studeas destinare.

IV.

Ad episcopum quemdam. — De sacerdotibus qui reatum adulterii incurrerint, vel perjurii, vel falsi testamenti.

Ex tuæ fraternitatis consulto percepimus, te velle a se. A. certitudine edoceri utrum sacerdotes, vel alii, in quibuslibet sacris ordinibus constituti, qui per lapsum carnis, reatum adulterii incurrerint, vel perjurii, vel alii falsi testimonii, vel crimine homicidii irretiti, bonum rectæ conscientiæ perdidissent, si peracta condigna pœnitentia de commissio, in prioribus tolerari, vel suffragantibus meritis provehi valeant ad majora. Super quo fraternitati tuæ respondemus, quatenus si notoria sint crimina, quæ prædiximus vel ordine judiciario comprobata, tales reos censura sacrorum canonum, etiam post peractam pœnitentiam, non tantum ad aliora progredi non permittit, verum etiam jubet gradum pristinum non tenere. Porro si proposita crimina contra aliquem notoria non fuerint vel ordine judiciario comprobata, monendi sunt tales qui eisdem tenentur obnoxii et sub interminatione divini iudicii obtestandi, ut in testimonium damnationis suæ in suscepto ordine non ministrent.

Cum sacrosancta Romana Ecclesia, etc. *Et infra*: Alios autem, qui propter impedimentum ætatis presbyterii honorem adipisci non possunt, si id solum obstare cognoverit, licet forsitan ad talia officia in ea ætate non debuerint assumi, æquo animo

A debes usque ad illud tempus sine rancore aliquo tolerare; quos eos ad suscipiendum onus sacerdotii de constitutione canonum idoneos, si aliud non obstitit comprobabis, quos utique præfatæ animadversionis sententia curabis auctoritate nostra perstringere, si tunc a te commoniti contempserint in presbyteros ordinari.

V.

Rescriptum ad quemdam archiepiscopum.

Si matrimonii causa possit per procuratorem expediri nos tua duxit prudentia consulendos. Hic autem decernimus distinguendum, quod si in ipsa causa matrimoniali criminaliter questio ventilatur, et ob eandem ab adversa parte criminali sit agendum, non per interpositum personam, sed per ipsam personam principalem causam matrimonii terminari oportet, cum sicut jura testantur, præsens præsentem accusare debet, et se talionis vinculo obligare. Secus autem in causa matrimoniali, in qua non criminaliter agitur, credimus procedendum; securus tamen ageretur, si cum haberi possit principalium præsentia personarum, ipsis præsentibus in utroque ad definitionis calculum procedatur.

VI.

Ad quemdam archiepiscopum. — De absoluteone eorum qui vocati ad iudicium venire contemnunt et pro contumacia sua vinculo anathematis innodantur.

C Significavit nobis tua fraternitas, quod quidam in provincia tua vocati aliquando ad iudicium venire contemnunt, et pro contumacia sua per te, vel per aliquem suffraganeorum tuorum vinculo anathematis innodantur. Tandem vero ad se redeunt offerunt se ad justitiam, et quod juri pareant, jurisjurandi volunt religione firmare. Sed ne ante decisionem causæ a sententia possint excommunicationis absolvi, pars adversa appellationis ob. interponit. Sunt insuper alii [etiam], qui excommunicati se juramento præstito justitiæ stare promittunt; sed post absoluteonem suam diffugiunt, et appellant. Super his igitur f. t. duximus respondendum, quod absoluteo prædictorum, qui pro eo, quod cum venire noluerint ad causam, excommunicationis sententiam receperunt, prohibitionis seu appellatione adversæ partis impediri non potest; dummodo parendi juri sufficientem præsentem et idoneam cautionem. Illi vero qui jurejurando promittunt se justitiæ parituros; et per appellationis obstaculum subterfugiunt, nisi infra convenientem terminum appellationem fuerint prosecuti, a te cogi possint, et debent ut sicut juraverint, ap. re. juris pareant æquitati.

VII.

Ad quemdam episcopum. — De consecrando oratorio.

Tenor litterarum tuarum apostolatam nostrum edocuit, quod cum nobilis quidam C. de tuo episcopatu recepto a prædecessore tuo primario lapide, oratorium in stadio suo [proprio] construxit; et

cum ad instantiam ejus paratus esses consecrationis munere illud insignire, ab alio nobili fuit, ne procederes, in ejus ut credis [credit] odium appellatum. Tu autem volens appellationi, prout fraternitatem tuam decuit, cum humilitate deferre, et a consecratione abstinuisti, et terminum eî, infra quem debeat prosequi appellationem, præfixisti; cumque appellationem [prosecutus] sit ille nullatenus et annus sit a die appellationis elapsus, fundator prædictus consecrationem dicti oratorii a te cum instantia petere non omittit. Quia vero præsumendum videtur eum vere, [non], propter gravamen, vel oppressionem aliquam in sui juris dispendium appellasse, cum voluntatem non habuerit infra præfixum sibi terminum super appellationis causa procedere, præsertim cum de jure communi anni spatium appellantis sit indultum, intra quod secundum se, communiterve litem exerçant, f. t. per a. s. m. quasi ita processum cognoveris, sicut ipsarum habuit contentia litterarum, cum exinde fueris requisitus, præscriptum oratorium ap. ces. reddas munere consecrationis insigne.

VIII.

Ad episcopum quemdam. — De appellationibus.

Licet appellationis remedium ad levamen inventum fuerit oppressorum, nonnulli tamen clerici tuæ fraternitati subiecti, sicut accepimus, ad appellationis diffugium malitiosè recurrunt, et, dum examen tui iudicii temere subterfugiunt, contingit sæpius ut non solum ipsi, sed etiam alii, qui ab hujusmodi culpa sint penitus immunes ad sæculare iudicium protrahuntur [pertrahuntur]; unde fit ut pro calumniosis a laicis innocentes prolixius molestentur. Nos igitur tantæ incommoditati clericorum volentes pastoralis sollicitudine providere et laicis ipsis auferre materiam sugilandis clericos vel eos sub eorum iudicio [eodem iudicio] coercendi, tibi nos super hoc consulere curanti, tibi duximus respondendum, ut, si cujuslibet clerici tibi subiecti quæstio fuerit ad tuam fraternitatem delata, et quod in quæstione vertitur et solidorum valentiam non attingat, clerico qui ex hoc ad sedem duxerit apostolicam appellandum, necessitatem tibi non imponimus deferendi, quominus si malueris, causam ipsam sine ap. ob. valeas terminare, nisi manifesta contra te suspitionis causa fuerit ostensa.

IX.

Ad Andegavensem episcopum. — Prævaleat semper quod a majori et saniori parte concilii fuerit statutum.

Fraternitatis tuæ prudentiam, etc. *Et infra*: Secundæ quæstionis nodum auctoritate duximus Lateranens. concilii resolvendum, ut nisi, videlicet de aliquo, vel de [ab] aliquibus [potioribus], vel inferioribus irrationabile [irrationabile] tamen, vel minus rationabile (9°) aliquid objici et prohari contigerit, prævaleat semper et obtineat debitum re. ap. ob. firmamentum, quod a majoris et sanioris parte concilii fuerit constitutum, nisi antiqua consuetudo

(9°) Restituenda sunt hæc verba ut legitur in decr. 44, infra.

PATROL. CCIV.

A Ecclesiæ, hæcenus observata et apostolicæ sedis auctoritate confirmata, aliud suaserit observandum. Sic enim et audacia dante Domino refrenabitur improborum, et Ecclesiarum utilitas latius per ejus misericordiam extendetur.

X.

Ad episcopum Segoviensem. — De Judæis vel Saracenis ad fidem Christianam conversis.

Interrogatum est ex parte vestra utrum Judæi vel Saraceni ad fidem Christianam conversi suis uxoribus cohabitare valeant, quas in secundo, tertio et quarto gradu sibi, dum fuissent in infidelitate positi, matrimonialiter copularunt; an ipsis conversis liceat relictis conjugibus ad alias nuptias convolare. Auctoritate tibi præsentium respondemas quod taliter ad fidem Christi conversi, quando voluerint uxores eorum remanere cum ipsis, eas sive conversæ sint, sive non, licentiam habeant, si voluerint, retinendi; non tamen sunt cogendi ad hoc. Cæterum ipsis viventibus et volentibus remanere, cum aliis contrahere non debent [debent]; quod si in odium Christianæ fidei receperint, cum teste Gregorio, contumelia Creatoris circa eum, qui relinquitur, jus matrimonii solvat, alias in matrimonium ducere non prohibentur; nec refert utrum in secundo, vel tertio gradu, dum fuissent a fide alieni, contraxerint, cum fuisset in veteri tantum lege prohibitum ne sororum suarum turpitudinem revelarent.

XI.

Ad.... — Respondet de voto comitis cujusdam.

C Pependimus, etc. Cæterum de voto quod ipsum comitem fecisse proponis, ut scilicet singulis sextis feriis in pane et aqua jejunaret, non videtur, quod redemptio illa sufficiat de altari construendo, [quia] cum quavis voluntarium sit votum, ex necessitate tamen vota facta illicita [licite] sunt solvenda. Ad ultimum quod de subveniendæ terræ Hierosolymitanæ promisit ipsum ad eundem illuc in propria persona, si fieri potest, diligentius exhorteris; vel in voti supplementum competentia subsidia euntibus Hierosolymam subministret.

XII.

Ad monachos quosdam. — De ecclesiis ad eorum præsentationem spectantibus.

D De minori possemus sollicitudine argui merito, si ad ea conservanda jura vestri monasterii, quæ ad provisionem vestram [nostram] specialiter respiciunt, animum non accumularem. Quapropter verbis et justitiis [rusticis] vestris pontificali volentes diligentia providere, auctoritate apostolica prohibemus ne in ecclesiis ad præsentationem vestram spectantibus ulli, nisi a vobis præsentati fuerint, ordinentur; sed si quos vobis non præsentantibus ordinari [ordinare] contigerit, ab ecclesiis eis per vosmetipsos auctoritate apostolica amoveantur, et eorum ordinatio penitus irrita habeatur, nisi forte, quod absit! præsentationem clericorum vos constiterit malitiosè differre.

XIII.

*Ad episcopum quemdam. — De dissolvendo militis
cujusdam matrimonio.*

Nobis ex tuarum innotuit continentia litterarum, quod quidam miles parochianus tuus olim quamdam nobilem juravit filio suo tradere in uxorem, circa annos nobiles existenti, quam idem filii nomine traduxit; postmodum etiam quatuor annis, et amplius eandem nurum in propria domo enutrivit, processu vero temporis uxor præfati militis diem clausit extremum; et ipse cum traducta filii instinctu diabolico dormivit, et cum id postremo [postremum] publicum exstisset, eam sibi matrimonialiter copulavit; cui firmiter vetuisti, ut cum ea amplius non dormiret, si saluti propriæ vellet providere. Verum quia quid super hoc fieri debeat sedens duxisti apostolicam consulendam; nos tuam diligentiam approbantes per a. s. m. qua. militi prærenomato sub excommunicatione prohibeas, ne ad eam carnaliter de cætero præsumat accedere, vel ei se audeat ulterius admiscere.

XIV.

*Ad.... — De us qui contra inhibitionem clandestina
conjugia contraxerint.*

Cum sis præditus scientia litterarum et ad ea sufficiens quæ a nobis requirere voluisti, quia tamen ad majorem certitudinem iudicium nostrum sollicitudine pastorali requiris, et prudentiam tuam exinde commendamus et responsum nostrum pro suscepto [susceptis] officii nostri debito destinamus. Consuluit nos sane tua discretio utrum ii qui contra inhibitionem abnuatim in suo synodo cum excommunicatione in genere facta clandestina conjugia contraxerunt, separandi sint, an tolerari debeant sic contracta matrimonia, vel taliter contrahentes excommunicandi sunt [sint], donec satisfaciant Ecclesiæ, quam læserunt. Super quo utiq. f. t. duximus respondendum quod, licet sic contracta matrimonia conjugia esse negentur [videantur], sacri tamen canones ideo prædicta prohibere noscuntur, ne si alter contrahentium mutata voluntate in aliud votum se publice transferret, pro conjugio, quod incertum est, iudicis [est, iudici] sententia promulgari non possit. Verum, si contrahentium voluntas propria suffragaverit, et legitima vota succurrerint [succurrunt], licet ab initio tale matrimonium non tenuerit, ex post facto tamen subsequente voto utriusque legitimo roboratur, et tolerandi sunt taliter contrahentes, nisi matrimonium fuerit accusatum. Sed quoniam contra interdictum Ecclesiæ, et excommunicationem generaliter factam agere præsumperunt [præsumperint], nominatim excommunicati denunciandi sunt pro contempta, donec Ecclesiæ satisfecerint, et postmodum eis inspecta personarum et temporis qualitate, poenitentia est indicenda.

A

XV.

*Ad archiepiscopum Cantuariensem. — De B. militis
matrimonio non dirimendo.*

Ex literis tuæ fraternitatis accepimus, quod cum B. miles L. mulierem xxv annis tenuerit in uxorem, nunc dictus miles ab ea separari desiderans, matrimonium ipsum accusavit, asserens, se ad invicem in septimo consanguinitatis gradu attingere, idemque [ideoque, al. idem quoque] coram te sufficienter se probaturum idoneis testibus proponebat; adjiciens insuper quod ob hanc causam a G. prædecessore tuo in primo anno nuptiarum vinculo fuit excommunicationis astrictus: ex adverso vero præfata mulier dixit accusationem suam [ejus] nullatenus audiendam, eo quod, sicut se manifeste probare dicebat, per xxv annos idem vir tanquam legitimam uxorem eam tenuisset. Unde quia super hoc nos consulere voluisti, consultationi tuæ taliter respondimus quod, si tibi constiterit prædictum virum mulierem illam xxv annis tanquam uxorem legitimam tenuisse, ipsum ad eam [ut] in uxorem de cætero detinendam, et maritali affectione tractandam ap. re. compellas, perpetuum ipsi vero super eadem quæstione silentium auctoritate apostolica imponens

XVI.

*Ad episcopum quemdam. — De duobus viris qui duas
acceperint sorores.*

Dilectus filius noster archipresbyter tuus per suas nobis litteras intimavit quod, cum duo viri duas accepissent sorores, altera sine liberis ex hac vita subtracta, vir ejus accepit aliam in uxorem, ex qua filium generavit, cui filia sororis alterius fuit tempore procedente in matrimonium copulata; cum qua jam permanens filios ex ipsa, ac filias, qui adhuc superstites sunt, accepit. Quia vero ex matrimonio illo sinistra opinio est exorta, per memoratas litteras idem archipresbyter apostolicum duxit super hoc consilium requirendum. Unde licet publicæ honestatis justitia hujusmodi prohibeat matrimonia contrahi, quia tandiu insimul permanserunt, ut accusatores (si qui fuerint) debent suspecti haberi, qui, cum præsentibus extiterint, per tam longa temporis spatia tacuisse noscuntur, hoc tibi super hoc duximus consulendum, ut contra matrimonium illud accusatio nullatenus deinceps admittatur; sed potius sub dissimulatione personæ illæ permittantur insimul permanere.

XVII.

Ad.... — De H. et R. mulieris matrimonio.

Sicut ex litteris tuis et petitionis tenore nobis oblata cognovimus, cum olim inter H. et R. mulierem matrimonium esset juramento firmatum, quod quidam assererat eos adinvicem consanguinitatis se gradu attingere, tunc vocato plebano, de cujus parochia vir et mulier fuerant oriundi, ei districtius injunxisti, ut super negotio illo veritatem inquireret diligentius, et accusatoribus ipsius matrimonii ex tua parte præciperet, ut infra termi-

num, quem plebanus ille statueret, ad accusationem A convenient; quod si in illo termino non accederent, ulterius minime audirentur. Unde quia idem accusatores in statuto eis termino minime accesserunt, matrimonium illud fuit utriusque copula confirmatum; quia vero postmodum patruus prædicta puellæ ad illius, ut dicitur, hæreditatem anhelans, accusaturus matrimonium illud ad præsentiam tuam accessit, duos secum testes adducens, quos præfatus vir et mulier parati erant infames esse incontinenti probare, et quia verbis eorum minime acquiescere videbaris, idem vir ad nostram audientiam appellavit; quia vero contracta matrimonia sine magna deliberatione separari non debent, nec contra ea recipi quæstiones; f. l. m. qua. si vera sunt quæ prædiximus, testes et accusatores ipsius B matrimonii, tanquam suspectos abjicias, nec te ipse mittas, nec sinas, quantum interfuerit, a quoquam admitti.

XVIII.

Ad episcopum quemdam. — Will. de Rimare divor-
tium facere cum secunda uxore non debere.

Comes Will. de Rumaren [W. de Rimare], vir nobilis parochianus tuus, prout nobis per tuas litteras retulisti, tibi fuit secreto confessus quod, cum ipse cum quadam muliere nobili matrimonium contraxisset, ipsa instinctu quorundam admonita, consanguinitatem inter se et eum esse proposuit, per Ricardum olim Cantuariensis archiepiscopum, postulavit divortium celebrari; licet autem prædictus comes illam crederet ad se nulla consanguinitatis linea pertinere, ferens tamen indigne quod uxor sua eum contempserat, cum contradicere potuisset obtinuit, nec aliquatenus ad sedem apostolicam appellavit [voluit appellare]: sed post consanguinitatem probatam, et divortio iudicio Ecclesiæ consecuto muliere jam dicta ad matrimonium cuiusdam nobilis transeunte, idem Will. aliam sibi matrimonialiter copulavit; quia vero ipsum propria conscientia remordet, ut asseris, de eo quod sciens inter se et primam uxorem nullam esse consanguinitatem, ab ea sustinuit separari; cum ab ipso commonitus quid sibi agendum sit diligenter inquiras: præsentem paginam respondemus quod, quamvis in conscientia scrupulum gerat de prima conjugate derelicta, non debet tamen a secunda recedere, et conjugale debitum denegare, expedit tamen ut pœnitentiam ei competentem jungas, pro eo quod contra conscientiam suam separari consensit, et ius super eam pœnitentiam sibi experiatur inflictam; ut ad secundæ coitum cum dolore, si fuerit requisitus, etiam teneatur accedere; tamen arbitretur se jus repositum ab ea carnale debitum amisisse.

XIX

Ad quemdam. — De cuiusdam electione probanda.

Super eo vero quod querere voluisti, si alicujus

(10) Uncis inclusa desunt in Decretis.

A electio cassata fuerit, et idem [f. ad] regimen ejusdem Ecclesiæ iterum concorditer nominatus, an secunda electio debeat confirmari, hoc tuam tenere volumus discretionem quod, si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, nisi forte Simonia pravitatis aliquid intercessisse constiterit, promotionem ejus in eadem Ecclesia non debeat impedire.

XX.

Ad Willelmum regem Siciliæ. — De juramento fidelitatis ab hæredibus regis pontificibus Romanis præstando.

Charitatis amica simplicitas nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris ofuscari. Frequenter igitur est necesse ut quæ minis plenæ dicta videntur, et ambiguitatis scrupulos possent sane dicta generare, explanatione veridica clarius elucescant. Eapropter, benigne in Domino filii, audito, quod in magnitudinis tuæ præsentia quæstio mota fuerit, utrum ex nostri tenore rescripti colligeretur quod singuli hæredum tuorum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant hujusmodi juramentum; intellecta etiam expositione dilectorum filiorum A. in titulo S. Crucis in Jerusalem, et P. in titulo S. Laurentii in Damaso presbyterorum cardinalium, sedis apostolicæ legatorum, quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa, a sano eorumdem intellectu nolentes aliquatenus dissentire, serenitati regis duximus intimandum quod, cum intentio nostra sit nil intolerabile tibi, vel hæredibus tuis imponere, taliter in hoc titulo tibi duximus respondendum, ut hæredes tui qui nobis, vel alii successorum nostrorum juraverint, alii postea jurare minime compellantur; catholicis tamen successoribus nostris, qui præpositi fuerint, et hominibus, et fidelitatis puritatem nihilominus, ac si juraverint, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare, nisi forte alicui eorum, sicut personæ tuæ fuerit hominum benignitate sedis apostolicæ relaxatum, qui tamen non se propterea credit a fidelitatis observatione immunem.

Datum Laterani.

XXI.

Ad Absarentem [Absorensem] episcopum et abbatem S. Andrea de Bergis. — De pœnitentia injungenda presbytero cuidam, cujus vitio num sanulus quidam mortuus sit incertum.

(10) Ad audientiam apostolatus nostri ex parte vestra pervenit quod quidam presbyter volens corrigere quemdam de familia sua eo cingulo, quo cingi solebat, illum verberare tentavit: et contingit quod cutellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus eum in dorso aliquantulum vulneravit. Postmodum vero cum ille vulneratus aliquandiu vixisset, et jam convaluisset a vulnere, graviori, ut creditur, infirmitate percussus, cum sana mente,

ac devotione debita viam est universæ carnis ingressus. Quia vero utrum occasione vulneris decessisset dubium habebatur, [eodem presbytero ab omni officio, beneficioque suspenso.] quid super hoc vobis esset agendum apostolicam sedem consultare voluistis. Nunc itaque vestræ discretionis industriæ duximus respondendum, quod, cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ne de cætero in sacris ordinibus administrare accedat; injuncta tamen pœnitentia congruenti potestis ei concedere, ut sit contentus in minoribus ordinibus ministrare. Si vero [vobis legitime constituerit, quod] ex alia infirmitate obierit, de vestra licentia poterit, sicut erat solitus, divina officia celebrare.

[Datum Laterani.]

XXII.

Ad episcopum quemdam. — De quadam parochiana ejus quæ annos undecim nondum adhuc nata Teutonico cuidam in matrimonium tradita fuerat, quamvis renitens.

Ad id quod nobis per litteras tuas intimasti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulavit, taliter respondemus quod, quamvis undecim annos adhuc habens ab initio ei invita fuisset tradita et renitens, tamen, quia postmodum per annum dimidiumve ei cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire; nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit in eum nominavit producendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludat. Volumus igitur et mandamus ut, propter hoc non omittas quominus [appellatione remota] per censuram ecclesiasticam utrumque compellas ad alterum maritali affectione reamandum, nisi forte vellent ad religionem pariter convolare, pœna eis inflicta pro eo quod ad alienos et illicitos concubitus uterque transiverit.

[Datum Laterani.]

XXIII.

Ad Formolensem episcopum. — Quæstionibus ejus respondet.

Consanguinei Ermengardæ, latoris præsentium, sicut nobis litteris tuis intimasti [productis jure sub examine testibus], compaternitatem inter ipsam et virum suum legitime provenire, ita quod inter eos sententiam divortii protulisti. Prædicta vero E. cum sit tibi postmodum confessa ejus commater in veritate ante sententiam non fuisse, post separationem compaternitatem eam contraxit, et tamen ad secundas nuptias convolvit. [Quia igitur reatum suum recognoscens hunc consilium nostrum super hoc expetat, tu a nobis in hoc postulasti responsum. Fraternitati tuæ præsentii pagina respondemus quod propter solam confessionem mulieris non est recedendum a sententia per judicium

A Ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi forte in contrarium legitime probaretur. Ad ultimum eidem mulieri vero delictum suum tibi confessæ pœnam illam injungas, quam juxta qualitatem personæ et quantitatem excessus ei videris imponendam.]

Martinus Bertham duxit in uxorem; Tebergam sibi Lotharius copulavit; Lotharius Martini et Berthæ filium de sacro fonte suscepit; Lotharius vero et Bertha sublatis de medio, Martinus cum Teberga contraxit. (Quærit tua fraternitas utrum tales sint ab invicem separandi) Nos autem tuæ consultationi duximus respondendum quod, cum secundum verbum Domini vir et mulier una per connubium caroe efficiantur, liquidum est Tebergam non posse Martino matrimonialiter copulari, qui eam par [f. compater] ejus fuerat, cum quo ipsa Teberga una noscitur caro exstitisse.

[Super alium vero de quo rescriptum apostolicæ sedis postulasti, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam propinquam carnali commistione cognovit, cum id uterque confiteatur, et aliqua pars vicinæ id acclamare dicatur, sit ab uxore sua Ecclesiæ judicio separandus, tali responso tuæ fraternitati rescribimus, quod si aliter veritas ordinario judicio non patuerit in muliere, propter eorum confessionem tantummodo, vel rumorem vicinæ separari non debent. Cum enim quando nonnulli inter se contra matrimonium colludere velint, ad confessionem incestus facile prosilirent, si suo desiderio crederent præjudicium concurrentum. Rumor autem vicinæ non est momenti usque adeo judicandus valide, quod nisi rationabiles et fide dignæ probationes accedant, possint bene constitutum matrimonium vitare.]

[Tertio loco quæstionibus hujusmodi nodum fraternitas tua petiit explicandum, an juvenis sponsam suam in quantum per verba de præsentii consensit, uxorem debeat habere, ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsæ prosiliens se a juvene carnaliter præcognitam proponebat; et cum de hoc testes produceret, dixerunt illi se pro certo credere quod illa prædicti juvenis D concubina exstiterit, et ei carnali commistione conjuncta, adjicientes quod eos insimul videbant per plana, et nemora, vias, et in via pluries convagantes, et testimonium vicinæ se super hoc recepisse dicebant. Ad majorem autem certitudinem quod minus sufficienter credidisti probatum, quod eadem mulier assererat tam ipsam quam juvenem juramentis astrictos dicentem convenisti, et seorsum venti confessi sunt, quod se ad invicem carnaliter præcognoverant, licet juvenis nollet ab ea quam sponsaverat separari. Nos autem iis quæ dicta sunt intellectis attendentes vicinæ famam et dictorum mulieris, ac juvenis conflictas confabulationes et per solitudines vagos incessus per testes esse probatos, et de carnali cognitione eos per ju-

ramentum separatim fuisse confessos, præsertim A cum hoc non dicatur occultum, sed quam manifeste a pluribus prædicatur, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, et præsertim felicitis memoriæ Alexandri papæ statuta sectantis, consultius et securius esse credimus, ut matrimonialiter non jungantur, sed ab invicem solutis sponsalibus separentur.]

[Datum Laterani.]

XXIV.

Ad Gotifredum Aquileiensem patriarcham. — De excommunicatorum absolutione.

Cum desideres [quid tua fraternitas observare super his quæ dubietatem continent, apostolicæ sedis scripto plenius edoceri, nos, qui licet immeriti B ex susceptæ administrationis officio consultationibus respondere cogimur, singulorum interrogationum tuarum nodos præsentis rescripto solvere volumus; et tuam in hoc prudentiam commendamus, qui cum juris canonici peritiam habeas, et prudentium consilio perfruaris, ad majorem tamen evidentiam, et formam cæteris præfigendam, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris tuæ consulta requiris, in quo spiritum consilii, et fortitudinis, sicut vir dilectus, et prudens te habere ostendis.] Fuit autem primæ quæstionis tenor hujusmodi, utrum alicui excommunicato, qui mandato Ecclesiæ stare juravit, et ante absolutionem episcopus ei communionem reddidit, sit communicandus ab aliis, et an episcopus id facere debeat? Cui siquidem quæstioni taliter duximus respondendum quod cum cautio juratoria, quam hodie, qui excommunicati sunt, præstant, potius ad cautelam ex consuetudine Ecclesiæ, quam ex rigore canonum sit inducta, neque momenti tam validi reputetur, ut nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille qui excommunicatus est debeat aliorum communioni restitui, præsertim cum ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, et constat eum excommunicatum fuisse et verum sit absolutum non esse, non potest episcopus, nec debet (ei communionem reddere), nec alii eidem communicare, nisi fuerit secundum formam ecclesiasticam post juramentum præstitum absolutus, quia [secundum apostolorum canones, et Fabiani statuta pontificis]: qui cum D excommunicato scienter communicaverit, est communionem privandus, imo, [juxta Isidorum] statim cum eo excommunicationis contrahet poenam.

Secundæ quæstioni [statuta canonum et præcipue piæ memoriæ Alexandri papæ III prædecessoris nostri sequentes] hunc finem duximus imponendum quod, si publica fama est aliquem verberasse clericum, nec episcopus, nec alii ei communicare debent, nisi legitime ad arbitrium episcopi de hoc se purgaverit vel ad majorem cautelam beneficium absolutionis acceperit.

Tertio loco tua discretio requisivit. [Si clericus verberatus ab aliquo querimoniam apud episco-

pum suum deposuit, et testes producere paratus fuit, et episcopo mediante, et communicante ei, qui verberavit ipsum, amicabilem cum eo] composuit, et reconciliatus ei fuit, an sit ei communicandum ab aliis; super quo taliter respondemus: quod licet ille, qui violentas manus injecit, [ei] quem læsit, satisfacisse videatur, Ecclesiæ tamen [gratiam] offendit; ex hoc non satisfacisse dignoscitur, nisi forma ecclesiastica, quæ pro absolutione talium, ut supra diximus, introducta est observetur.

[Ultimæ præterea quæstionis perplexionem revolvimus, quod non impari stylo criminis conquadatur, qui clericum captivum detinet, licet violentas manus in ipsum non injecerit, ei, qui violentas manus injecit, nec est communioni fraternæ reddendus, nisi juxta formam Ecclesiæ fuerit, ut supra dictum est, absolutus.]

Data, ut supra.]

XXV.

Ad sacerdotes quosdam. — Quæstionibus eorum de accusatione matrimonii respondet.

Nobis est ex parte Ecclesiæ vestræ requisitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nil voce propria depromentes debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc dicimus quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quæ ad sententiæ calculum proferendum, nisi alia legitime suffragante: præterea quia et hoc consultationi fuit adjectum, unde respondemus quod qui sponsalibus interfuerunt, et tacere quæsiti, non sunt recipiendi postea si velint contra matrimonium aliqua consilium, nisi de his aliqua velint dicere quod in veritate postmodum didicerunt, de quibus etiam constet eos nihil factæ interrogationis tempore cognovisse. Qualiter ab his qui accusant matrimonium, vel aliquid protestantur recipiendum sit sacramentum, et post quot annos sint aliqui in accusatione matrimonii audiendi, præsentibus litteris non duximus adnectendum, quia forma hujusmodi sacramenti pene in omnibus patet in canonibus diligenter expressa, tum quia propter varietatem casuum, et diversitates personarum certa de annorum spatio illis non possit meta præfigi.

Data Laterani.

XXVI.

Ad episcopum quemdam. — De penitentia sacerdotibus Græcis injungenda si eam sibi postulent pro filiis oppressis injungi.

Quæsitum est a nobis utrum sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti, publica sit penitentia imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis injungi. Huic igitur consultationi taliter respondemus, quod si, ipsis procurantibus vel studiose negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere, et eis gravior quam laicis, non tamen publica,

nisi id in publicum veniat, pœnitentia debet imponi. A
[Qui tamen non solum a sacrorum ordinum executione cessabunt, verum etiam si sunt infra ipsos, ad eos minime assumantur.] Verum si ex incuria mortui inveniantur [filii] in cunis, et fuerit illud occultum, pœna eis pro arbitrio pœnitentiarii imponatur, et in terrorem aliorum ad tempus abstineant a celebratione missarum.

[Datum Laterani.]

XXVII.

Ad episcopum quemdam. — Ut W. ad legitimam uxorem redire compellat.

Ex litteris tuis accepimus quod lator præsentium, W. nomine, de tua diœcesi olim quamdam duxit Luciam videlicet in uxorem: qui maligno spiritu instigante paucis temporibus fuere concordēs. Proponēbat etiam idem W. quod illam per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset. Tu vero una cum capitulo tuo cum tam minis quam admonitionibus inter eos sapius pacem reformare studens, et eos temere segregatos reconciliari pariter coegisses, tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis..... tentavit. Post longas vero inducias et admonitiones diligenter factas, ut ab huiusmodi litigationibus cessarent, cum ad hoc ulterius sedari non possent, vir etiam eam iterum de crimine fornicationis expressius appellaret, ipsi, nescimus quo ducta spiritu, coegit publice confiteri, quod cum vir ei negaret in debitis et necessariis providere, crimen compulsus est incurrere memoratum. Cumque diligentius a te fuisset commonita, ne ad suggestionem alicujus vel iniquum consilium illud tam turpe contra se proponeret, ipsa eadem manifestius asserebat. Sane convocato capitulo tuo, et aliis viris discretis, cum ex eorum consilio utrique parti continentiam firmiter injunxeris observandam, ita quod caste viverent invicem segregati; et ex relatione quorundam perceperis quod aliam memoratus W. intenderet ducere in uxorem, licet ipsum ne hoc facere aliquatenus attentaret monueris diligenter, ipse nihilominus extra civitatem furtim cum alia sponsalia et nuptias temere celebravit. Verum cum factum inquirere laborares, ut secundum illud procederes, supradictus W. rei seriē, prout factum fuerat, explicans et exponens, ad nostram audientiam dicitur appellasse. Unde fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quoniam si res ita processit, prætaxatum virum, appellatione remota, ad legitimam uxorem per excommunicationis sententiam redire compellas, et injuncta eidem pœnitentia de commisso adulterio cum secunda, priorem maritali affectione ab ipso facias pertractari. Capellanum nihilominus, quem benedictionem tibi constiterit celebrasse cum secunda, ab officio, beneficioque suspensus cum litterarum tuarum testimonio apud sedem apostolicam nullatenus destinare postponas.

Datum Laterani.

XXVIII.

Ad episcopum quemdam. — De canonico regulari qui in extremis agens proprium noluit resignare.

Super quodam regulari canonico de tua diœcesi, qui in articulo mortis agens, licet a priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habebat, noluit resignare, et sic diem clausit extremum, quid scilicet de illo agendum sit, cum nihilominus sit inter alios fratres traditus sepulturæ, nos duxisti necessario requirendos. Quia vero te ignorare non credimus quid de talibus in Regula S. Augustini habeatur statutum, et quid in synodo Lateranensi constet inhibitum, manifeste inquisitioni tuæ præsentibus litteris respondemus quod ille canonicus non tantum fuit Christianæ sepultura privandus, verum etiam, si sine maximo scandalo potuerit fieri, de ipsa projici dignus, et extra cœmeterium ecclesiæ sepeliri, cum, sicut in ipsa synodo habetur expressum, nec absolutio pro eadem facienda sit, nec inter fratres debeat sepulturam habere, hoc autem cum forte contigerit in talibus est agendum.

XXIX.

Ad præpositum Falc..... — Contra clericos militantes.

In audientia nostra talis fuit consultatio ex parte tua proposita, utrum clerici qui arma militaria, relicto habitu clericali, gestare nullatenus erubescunt, si eis fuerit corporalis injuria illata, vel se a captore redemerint, illa debeant clericorum immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum injectione facta in clericum excommunicatus quis ipso jure notetur. Ad hoc tibi breviter respondemus quod, cum frustra Ecclesiæ suffragium invocat, qui committit in ipsam, et lex sæcularium principum huic responso satis efficacia afferat argumenta, quo manifeste cassatum habetur: Matronam cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere, si fuerit in veste meretricia deprehensa; huiusmodi clerici si fuerint a præfatis suis tertio commoniti, et noluerint arma deponere, de privilegio clericorum habere non debent.

XXX.

Ad episcopum Siguntinum. — Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes, etc.

Pervenit ad nos quod in episcopatu tuo sæpe contingat, quod a laico enormis et intolerabilis injuria clerico, multis astantibus et videntibus inferatur, vel presente plebe, in ecclesia, cum diabolicæ fraudis instinctu accidit horribiliter sanguinem humanum fundi, et ob hoc injuriantes in causa tracti negant se tantum facinus commisisse, et cum læsus illatam injuriam eorum testimonio, qui præsentes viderunt, probare desideret, [ipsimet, licet veritatem cognoverint, contemnunt] testimonium veritati perhibere, et sic ecclesiastica justitia deperit et clericalis ordo vilescit. [Accidit etiam complures frequenter in clerico violentas manus temere injiciunt, ad sedem nequeunt apostolicam

plurimis obstaculis venire; et quia super his tua nos duxit fraternitas consulendos], tuæ consultationi taliter respondemus: quod qui de rebus ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere, si alias veritas nequiverit inveniri [licet juxta rigorem canonum unius testimonio non sit standum], juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ propter reverentiam ordinis clericalis ipsorum juramento fidem volumus adhibere. Illos autem, qui valetudine præpediti pro absolutionis beneficio ad sedem nequeunt apostolicam venire, recepto ab eis juramento, sicut moris est, potes absolvere; ita quod sanitati pristinæ restituti apostolico conspectui se repræsentent. Sexui vero femineo, et pueris, ac senibus satis credimus te libere dispensare. Ecclesias, quæ fuerint sanguinis effusione pollutæ, civitatis clericis convocatis, et cum processione, et aquæ benedictæ aspersione, prout in ordinario habetur scriptum, poteritis emundare.]

De his vero qui non fratri enormem injuriam irrogant, tuæ fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

XXXI (11).

Ad eundem. — De Judæis vel Saracenis [ad fidem Christianam conversis].

Interrogatum nobis est ex parte vestra utrum Judæi, vel Saraceni ad fidem Christianam conversi suis uxoribus cohabitare valeant, quas in secundo, tertio, et quarto gradu sibi dum fuissent in infidelitate positi, matrimonio copularunt; an et ipsis conversis liceat relictis conjugibus ad alias nuptias convolare. Auctoritate igitur præsentium respondeo quod taliter ad fidem conversi, quandiu volunt uxores eorum remanere cum ipsis, eas sive conversæ sint, sive non, licentiam habent, si voluerint, retinendi; non tamen ad hoc sunt cogendi. Cæterum, ipsis viventibus et volentibus remanere, cum aliis contrahere non debent; quod si in odium fidei Christianæ recesserint, cum, teste Gregorio, contumelia Creatoris solvat matrimonii jus circa eum qui relinquitur, alias ducere minime prohibentur. Nec refert utrum in secundo, vel tertio, vel quarto gradu, dum fuissent in infidelitate, contraxerunt, cum tantum fuisset in veteri lege, prohibitum, ne sororum suarum turpitudinem revelarent.

XXXII.

Ad Joannem Lugdunensem archiepiscopum. — De Ecclesiis conventualibus.

[Ad quæstiones solvendas, quæ per fratres et coepiscopos nostros sedi apostolicæ porriguntur, juxta officii nostri debitum, nos convenit solutionem adhibere.] Intelleximus utique ex tuis litteris, quod duæ conventuales Ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum utræque parochialem habet ecclesiam cum possessionibus, magis alteri quam sibi vicinam. Illis autem eas desiderantibus permutare, cum illarum altera, respectu meliorum proventuum possessionum suæ ecclesiæ sibi po-

(12) Eadem, paucis mutatis, ac in decr. 10, supra.

stulet, adjici certam summam pecuniæ numeratæ, ut sic ad qualitatem præmii valeat perveniri, utrum possit id licite fieri, cœpit ab aliquibus dubitari, [quam ob causam sedem apostolicam consulere voluisti. Licet itaque tuæ discretionis industriam ignorare minime reputemus, quid super eodem articulo sit agendum, nihilominus sic tuæ diligentia] respondemus quod cum de jam dictis parochialibus ecclesiis per se queat permutatio celebrari, et in permutacione possessionum per se non sit inhibitum, ubi altera possessionum alteri præponderat, pecuniam posse refundi, de ipsarum quanto possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusa certæ pecuniæ quantitate, poterit contractus permutacionis fieri, sic tamen quod nequaquam contractus sibi invicem misceantur.

XXXIII.

Ad archiepiscopum de Sancto Marino (Darantasino?). — De removendo plebano Simoniace electo et de jure patronatus.

Nobis fuit ex parte tua significatum [cum magna diligentia] quod, cum quatuor essent a capitulo constituti, qui debeant quondam in plebanum eligere, amici illius de electione cujus res habebatur, uni eligentium, vel omnibus promiserint se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi interveniente promissione postmodum est electus. Quia igitur nos super hoc consulere voluisti, sollicitudini tuæ taliter respondemus quod, nisi forte constaret illos qui tale promissum fecerunt per fraudem et in dispendium illius qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse conscius promissionis non fuerit, tamen electio tanquam Simoniace per pravitatem hujusmodi acquisita est penitus reprobanda.

[Præterea quærivisti a nobis: Si quis efficiatur suæ ecclesiæ constructione patronus, vel si ad electionem plebani sit cum clericis admittendus, seu ab ipsa omnino repellendus, tametsi de longa consuetudine electioni se allegaverit interesse debere. Et huic siquidem tale damus responsum: Quod si quis ecclesiam consensu diœcesani episcopi construxerit, ex eo jus patronatus acquirit. Cæterum conventuali ecclesia non electioni plebani faciendæ, sed jam factæ, ut honestius patroni postuletur consensus, nisi patronus alias de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in capella, in qua unus presbyter statuendus, quoniam a patrono eligitur, et per institutionem habendam loci episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque ipsa honor processionei fundatori servatur, etsi ad inopiam vergit, ab Ecclesia illi modeste succurritur, sicut in canonibus est constitutum.]

Ad ultimum super hoc, quod in fine tuæ epistolæ invenimus, hoc duximus respondendum: Quod aliquis in plebanum seu presbyterum, seu quemlibet Ecclesiæ prælatum electus, et si est per pra-

vitatem reprobatus, ab episcopo suo dispensationem aliquam de jure obtinere non debet.

[Datum Laterani, viii Idus Maii.]

XXXIV.

Ad Roffridum SS. Marcellini et Petri presbyterum cardinalem, abbatem Casinensem. — Ut de quæstione matrimonii inter Robertum et B. mulierem decernat.

Tenor litterarum tuarum nobis transmissus ostendit, quod [cum in archipresbyteratu S. Germani] inter Robertum, et B. mulierem quæstio matrimonii verteretur, [ipsa testes pro matrimonio producente, vir ad sedem apostolicam appellavit. Cumque venerabili fratri Telesino [Theatino] episcopo causa commissa fuisset, [quia terra illa tunc pro regis morte turbata, mulier sibi evidenti periculo viarum præcavens, non poterat se judici, quo ab eo tertio cito fuerat, præsentare, licet nuntium eum excusatione transmiserit, episcopus tamen] eundem R. postmodum muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Cæterum eadem mulier [ad præsentiam nostram accedens] a nobis ad te litteras impetravit, ut de causa cognoscens, et eam debito sine dirimeres, [quandoquidem coram memorato episcopo pro commotione terræ non poterat diffiniri.] Dicitur vero R. a te convocatus ad causam infirmitate præterita non adfuit; sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti, a qua tandem fuit postmodum absolutus, cum ante te in propria persona veniens ostendit litteras episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius ab hoc absolutum fuisse patebat, [quod ad præsentiam episcopi non accessit.] Quia igitur, [sicut proponis, mulier eadem cum lacrymis quotidie clamat post te,] suos testes afferens ad probandum, quod idem eam desponsationis annulo publice subarrhasset, tu quid super his agere debeas humiliter postulas edoceri. Inquisitioni tuæ taliter respondemus quod, non obstante tali illicita absolute quam episcopus fecit, in causa [sublato appellationis impedimento procedas, et eam debito sine decidas,] eidem Roberto sub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, priusquam fuerit causa decisa. [Testes autem non respuas, quos de parentela sua, vel aliis, dummodo alias idonei sint, prænominata B. duxerit producendos, cum consanguinei tum chartis tum testibus, tum et recitatione majorum, vel argumentis aliis melius quam extranei suam consueverint cognoscere parentelam].

XXXV

De eo qui cognovit consanguineam uxoris.

Ex litteris tuæ discretionis accepimus quod, cum G. a te pœnam postulasse confessus quamdam intra nubilem annos desponsasse; sed cum in domo patris sui cum ipsa maneret, ad sororem suæ sponsæ accessit, eamque carnaliter, diabolo suggerente,

ecognovit; sed postmodum cum a parentibus cogere-retur, ut sponsam acciperet, eis confessus est præscriptum facinus perpetrasse; sed archidiaconus loci nihilominus ipsum sponsæ suæ debitum carnaliter persolvere ecclesiastica censura coegit. Qui licet invitus se assertit paruisse. Cæterum quia prohibuisse diceris, ut ad neutram carnalem accessum habeat, et nos consulere voluisti, quid officio tuo competat faciendum, consultationi tuæ taliter respondemus: quod ex sola ipsius viri confessione super hoc crimine, a sponsa sua non debet aliquatenus abstinere.

XXXVI.

Ad Gilbertum episcopum Claremontanum. — De jurejurando.

Cum te audiremus ante consecrationem tuam juramenta adeo in damnum episcopalis juris et dignitatis canonicis dare monitum præstitisse, quod ex eo robur episcopale videatur nimium enervari, tu super hoc, sicut providus et discretus, nos consulere voluisti, et huic incommoditati remedium apostolicum suppliciter implorasti. Nos itaque et auctoritate pro nostri officii debito providere volentes tuæ sollicitudini respondemus, quod illicita juramenta in damnum episcopatus Claremontano capitulo a te præstita nullum tibi debent impedimentum afferre, et ut super hoc contra detrahe-tium objectiones tutus et præmonitus existas, nostras absolutionis litteras tibi in testimonium duximus indulgendas.

XXXVII.

Ad Cæsaraugustanum episcopum. — De pœnitentiis injungenda Simoniacis.

De regularibus canonicis, seu monachis nos voluisti consulere, qui per Simoniam ingressum, ipsis scientibus [et machinantibus], habuerunt. Verum cum super hoc auctoritates multæ inveniuntur expressæ, non aliud quam statutum est responde-mus, ut locum qui taliter accepti sunt omnino dimittant, et solitudines seu alia monasteria districtiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum absque intermissione deplorent. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renuntiandum loco eidem; et postmodum in ipsum reduces, si ibi absque scandalo remanere potuerint, vel in aliquo, quod sit de ordine ipso ad serviendum poteris collocare.

XXXVIII.

Ad consules et populum Genuæ. — De D. subdiacono qui puerum invitus necaverat.

Suggestum est auribus nostris quod cum D. subdiaconus, præsentium lator, aliqua die per quemdam pontem transitum faceret, et casu in eo moram faceret, vidisset juvenes quemdam puerum contententes in flumine violenter; bono zelo ductus, ne ab eis suffocaretur in aqua, ipsos leviter arguere cœpit ut puerum relaxarent. Illi vero puero dimisso eundem subdiaconum conati sunt ad flumen per pedes attrahere. Verum cum ad rivam

proximus erat, ne pro eorum violento tractu p[re]ceps rueret, se, ut poterat, tenuisset, lapis tamen avulsus eundem puerum, quem prius liberare voluerat, interfecit. Quocirca fraternitati tuæ per apostolicum scriptum mandamus, quatenus, si res ita se habet, eodem subdiacono per aliquod tempus, prout tibi visum fuerit, ab ordinis suscepti executione suspensus, ipsum in eodem postea ministrare permittas. Ad majores autem ordines, ne scandalum populo Dei ingeneretur, licet quoad hoc in culpa non videatur fuisse, nequaquam ascendet, nisi forte ad monasterium, seu canonicam regularem, circa ipsum de suspensis ordinibus fiat dispensatio, et ordinatori suo visum fuerit faciendum.

XXXIX.

Ad archiepiscopum Cassinensem [Cassiliensem?]

Ad hoc ex tua parte nostris auribus relatum est, etc. Quod a nobis tua fraternitas requisivit, an a pontificibus generati valeant ad [gradus ecclesiasticos] promoveri, si scientia fuerint et morum honestate probabiles. Sciat discretio tua quod dummodo ex legitimo matrimonio sint procreati, nec aliud canonicum obviat, licite possunt in sacris ordinibus ordinari, et in eisdem Ecclesiis, in quibus præsent, vel etiam præfuerint genitores, eorum beneficium obtinere.

XL.

Ad Lironiensem episcopum et socios. — Concedit ut cibis utantur qui iis ab infidelibus apponantur.

Quam sit laudabile, etc. *Et infra.* Tuis, frater episcopo, petitionibus annuentes, tibi tuisque sociis, cum ad prædicandam Christi fidem paganus exhibitis apostolica auctoritate concedimus ut vobis iis cibis, cum modestia et gratiarum actione, servata temporum qualitate juxta canonicas sanctiones, uti liceat, qui vobis ab ipsis infidelibus apponuntur. Insuper indulgemus ut quicumque viri monachi seu clerici idonei ad nuntiandam gentibus evangelicam veritatem, requisita et habita suorum prælatorum licentia, si voluerint adhærere, id absque contrarietate aliqua exsequendi liberam habeant auctoritate apostolica facultatem.

XLI.

Ad episcopum quemdam. — Clericorum ascultores et incendiarios non nisi per Romanum pontificem absolvendos. Sacerdotem leprosum ab officio removendum.

Tua nos duxit fraternitas consulendos an ii soli sint ad sedem apostolicam destinandi qui in late sententiæ canones incidentes manus in clericos perverterunt violentas, et utrum possint ab eadem sententia, nisi per Romanum pontificem, liberari. Unde fraternitati tuæ respondemus quod non solum ii qui in clericos temerarias manus mittunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per ecclesia-

sticam sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad sedem sunt apostolicam destinandi, (et non nisi per Romanum pontificem absolventi).

[Illi vero qui ecclesiastica beneficia de manibus præsumunt laicorum accipere, non consueverunt pro tali excessu ad sedem apostolicam laborare.]

De sacerdote vero, qui divino iudicio lepra respersus in parochiali ecclesia prælationis officio fungitur, tibi duximus intimandum quod pro scandalo vel ob murmurationem populi, ab administrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultatem Ecclesiæ, si quod vixerit, ministratur.

XLII.

Ad Turonensem archiepiscopum. — De H. clerico.

Cum H. later præsentium, sicut sua nobis questione monstravit, ad tuam præsentiam ordinationis tempore accessisset, tua ei fraternitas, juxta consuetudinem patriæ quatuor minores ordines contulit, quibus nullatenus contentus, subdiaconatum [eodem die inter alios latens, te inscio, et diaconatum] temerario ausu recepit. Quia vero idem clericus in facto isto multum excessit, fraternitati tuæ mandamus quatenus eum in minoribus ordinibus permittas ministrare. Si vero domum religionis intraverit, et vita ejus et mores exegerint, abbas suus etiam in aliis cum eo poterit ordinibus dispensare.

XLIII.

Ad Abienensem [Albiensem?] episcopum. — Ut in ecclesiis quibusdam tot religiosas personas statuat quot earum redditus sufficiant.

Ea noscitur, etc. *Et infra.* Ad audientiam siquidem nostram, te significante, pervenit, quod quædam Ecclesiæ intra vestram dioccesim et ad tuam jurisdictionem spectantes, cum in eis prius fuerint clerici sæculares, ad regularem observantiam sunt translatae. Verum in qua aliquando viginti clerici soliti fuerunt sustentari, vix modo septem in ea, vel octo monachi commorantur, et ubi decem fuerunt clerici, vel quatuor, vel tres monachi sunt statuti, cum possessiones non sint modo diminutæ, nec aliqua alia ex quibus clericis solebant provenire. Quapropter quid tibi super his sit amodo faciendum nostris petisti litteris edoceri. Ne igitur Ecclesiis illis ex mutatione hujusmodi Dei obsequium diutius maneat imminutum, fraternitati tuæ præsentis scripti pagina duximus indulgendum, ut si prælati, ad quos Ecclesiæ istæ pertinent, ad commonitionem tuam in eis tantum religiosorum numerum instituere prætermiserint, quantus ex earum proventu honeste valeat sustentari, liberum tibi sit in eis tot religiosas personas ejusdem ordinis, contradictione et appellatione cessante, statuere, quot eorum redditus sufficiunt ad necessaria providenda. Liceat quoque tibi per di-

strictionem ecclesiasticam quos contradictores in- A
veneris, appellatione cessante, cogere ad obser-
vationem eorum, quæ super his duxeris sta-
tuenda.

XLIV.

*Ad episcopum quemdam. — De his quæ fiunt a ma-
jori parte capituli.*

Fraternitatem tuam etc. *Et infra.* Diligenti siqui-
dem a nobis consultatione credidit tua solertia
inquirendum quid observare debeas et apostolica
auctoritate statuere super eo. In ecclesia sua qui-
dam vel etiam minimus ipsam ecclesiam, sine tuo,
et aliorum canonicorum consensu interdieto sup-
ponit, per quod et ipsius ecclesiæ servitium dese-
rit, et in populo scandalum non modicum genera-
tur. Addidit etiam discretio tua super eo se velle
rescriptum sedis apostolicæ promereri, quod qui-
dam ex clericis majoris ecclesiæ, vel aliarum in
tua diœcesi constitutarum ordinationes earum, et
alia rationabilia statuta capituli..... canonicæ con-
tradictionis occasione impediunt, et ordinationem
ecclesiasticam procedere non permittunt. Primæ
igitur quæstionis articulo respondemus, ut interdi-
ctum sine tuo, et fratrum assensu per aliquem ex
canonicis in ecclesia positum nullatenus servare
debeas, nec sustinere ut alii, præsertim contra
justitiam, edictum observent. Secundæ quæstionis
nodum auctoritate Lateranensis concilii duximus
resolvendum, ut nisi videlicet ab aliquo, vel ali-
quibus potioribus, vel inferioribus tanquam ratio-
nabile aliquid objectum probare contigerit, præva-
leat semper et obtineat debitum, appellatione re-
mota, objectum firmatum quod a majori, et sa-
niori parte capituli fuerit constitutum, nisi antiqua
consuetudo Ecclesiæ hactenus observata, et au-
thoritate sedis apostolicæ confirmata, aliud suaserit
observandum; sic enim et audacia, dante Domino,
refrenabitur improborum, et ecclesiasticorum uti-
litas latius extendetur.

XLV.

*Ad Walterium Rothomagensem archiepiscopum. —
De concessionem ecclesiæ non vacantis.*

Ea noscitur, etc. *Et infra:* Ex tua siqui-
dem nobis est ex parte propositum quidquid
dubium tibi exstat, utrum illorum sit appella-
tioni deferendum, qui occasione promissionis sibi
factæ super Ecclesiis non vacantibus, cum eis
prætermisissis, vacantes postmodum Ecclesias intel-
ligant conferendas, in vocem appellationis pro-
rumpunt. Super quo fraternitati tuæ duximus
respondendum, quod cum promissiones hujus-
modi in concilio Lateranensi fuerint prohibitæ,
nisi sedis apostolicæ auctoritas intervenerit,
vel aliud quid rationale obviaverit, pro hujus-
modi appellatione non debet vacantium ecclesiarum
institutio prorogari, vel aliquatenus impe-
diri.

XLVI.

Ad Asturicensem episcopum. — De præbendis.

In Ecclesia vestra centum numero canonicorum,
sicut nobis innotuit, consuevit instituire, et insti-
tutionem vestram religione firmare juramenti. Unde
quia numero illo successu temporum diminuto in
dubitationem deducitis, utrum ipsum de institutione
canonicorum supplere possitis laicis computatis, qui
in Ecclesia vestra canonicorum titulo nominantur,
statutis nostris sit impletum. Ut hæc ambiguitas a
vestris cordibus auferatur, nobis videtur quod laici
non debent canonicorum numero computari, nec
vos debeatis quominus statutum nostrum jura-
mento præstito roboratum, de aliis clericorum per-
sonis idoneis canonicos suppleatis. Nec enim alia
nostra intentio fuisse putatur, quam quod tales ad
supplendum numerum, cum necesse foret, curaretis
unanimiter invenire, per quos Deo in divinis
officiis per ecclesiasticos ordines congrue serviretis.
Ad hæc vero districtius prohibemus ne de cæ-
tero laicos ut canonicos admittatis.

XLVII.

*Ad Allogensem (?) electum. — De pœnitentia
injungenda H. comiti.*

Perpendimus ex litteris tuis, quod quidam sacer-
dos tuæ diœcesis pro eo quod se filium regis nomi-
nare præsumpsit, et, armis arreptis in Provincia
seditionem fecit et guerram, a dilecto filio H. co-
mite per vicos visus est fustigari, qui postea ejus
mandato patibulo traditus exspiravit. Quia igitur
tam ipsum comitem quam alios hujus facti partici-
pes velle super hæc satisfacere intimasti, præsentem
pagina duximus respondendum quod, si memoratus
sacerdos tali modo excessit, et arma ferens non
propulsando injuriam, sed eam inferendo fuit occi-
sus, non videtur nobis quod interfectores ejusdem
propter hæc ad obtinendam absolutionem apostoli-
cam sedem adire cogantur. Tu vero, quod melius
nosti merita personarum, eis aliam pœnam compe-
tentem adjungas.

Cæterum de voto quod ipsum comitem fecisse
proponis, ut scilicet singulis sextis feriis in pane
jejunet et aqua, non videtur quod reo e pretio illa
sufficiat de altari constructo, cum quamvis volun-
tarium sit votum, ex necessitate tamen vota licita
sunt solvenda.

Ad ultimum quod de subveniendo terræ Jeroso-
lymorum promisit, ipsum ad eundem [eundem] il-
luc in propria persona, si fieri potest, diligentius
exhorteris, vel in voti supplemento competentia
subsidia euntibus Jerosolymam subministret.

In ultimo litterarum loco requisisti a nobis,
utrum baro quidam de tua diœcesi, qui sacerdoti
mortem inflixit, et postea ad Cisterciensem ordinem
convolvit, jam nunc factus monachus ab abbate
tuo possit absolvi. Ad quod breviter respondemus
quod, ubi præcessit talis excommunicatio in mo-
nachum, non nisi per Romanum pontificem, vel ejus
mandato absolutionem sui poterit obtinere; ex dis-

pensatione tamen ei poteritis auctoritate nostra munus absolutionis impendere, et pro excessu penam imponere competentem.

XLVIII.

Ad.... — *De duello.*

Cura suscepti regiminis nos inducit ut fratrum nostrorum consultationibus respondere [debeamus], et ab eis, quantum humana permittit fragilitas, dubitationis scrupulos amputare. Hinc est quod, cum tua duxerit fraternitas sedem apostolicam consulendam, utrum super Ecclesiarum præsentationibus duella debeant sustineri, tuæ duximus sollicitudini respondendum, quod neque in eodem casu, nec etiam in aliis debes aliquatenus tolerare.

XLIX.

Ad capitulum Lucense. — *De sententia excommunicationis.*

Cum bonæ memoriæ Clemens papa prædecessor noster L. M. M. et alios quosdam Baren. clericos vocasset, ut Bernardo archidiacono suo, quem graviter læserant, ad ipsius accederent præsentiam responsuri, quia venire, juxta mandatum apostolicum contempserunt, in eos fecit per Vigilem episcopum suspensionis sententiam promulgari, in qua, sicut dicitur, triennio permanentes, quidam ex ipsis suspensi aliud beneficium ecclesiasticum sunt adepti; et quia utrum beneficia adepta possint rationabiliter retinere nos consulere voluisti, significatione præsentium vobis respondemus, quod non liceat illos, nec illa quæ habuerant, nec ea beneficia quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere. Unde venerabili fratri nostro Bar. episcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia et contemptu apostolico, beneficiis quæ habent non differat spoliare; ea tandiu in suis manibus detineantur, donec quid super his facere debeas litteras nostras accipiat, et mandatum.

L.

Ad Joannem Ludimensem [Lugdunensem] archiepiscopum. — *Ne clericorum quorundam appellationem admittat.*

Cum in Ecclesia Dei pro diversitate ordinum, et honorum jurisdictio possidentium nonnunquam in subditis varietur, et venerabiles fratres nostri episcopi concessam sibi potestatem exercent in reddendis juribus subditorum populorumque, evenit ut non consideratione justitiæ, sed voluntatis propriæ libertate pensata, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærentes, ipsorum episcoporum judicium, potestatemque declinant, appellationis refugium usurpantes, cujus auxilium juste interponendum ad præsidium innocentium noscitur institutum. Accepimus autem venerabilis fratris nostri Lingoniensis episcopi transmissa nobis conquestione querelam, quod quidam clerici de Guilan. gravaminis necessitate non compulsi, et nullius oppressionis mole gravati, sed solo prætextu excutiendi a se jugum ecclesiasticæ disciplinæ, ut possint libentius in sui erroris et nequam propositi libertate

abacchari, ab audientia sua [ejus] vocem appellationis emittunt, et occasione judicii tui, quod velle observare se jactant, ejusdem judicis ordinarii sine rationabili cognitione evitant. Quia vero appellationis diffugium non ad defensionem iniquitatis, sed ad remedium oppressorum et damnatorum injuste tam canonica, quam civilia jura induxerunt, ad statuta Lateranensis concilii non est subditorum hujusmodi appellatio admittenda, quæ non porrigitur nisi ubi digna correctio eludi valeat prælatorum et omnium, qui in parte sollicitudinis Ecclesiarum, disponente Domino, convocantur; interesse dignoscitur, ut sua cuique jura illibata serventur, fraternitatem tuam litteris præsentibus duximus commonendam, per apostolicum scriptum tibi mandantes ut, si quando contigerit aliquem de prædictis clericis a præfato episcopo tuam audientiam appellare, non ante sibi audientiam præbeas, nec ejus appellationes admittas, quam tibi constituerit ab appellatione illius, vel a gravamine, vel injusta condemnatione porrectum; alioquin ipsum ad præfati episcopi auditorium, remota appellatione, remittas, in suæ discussionis examine justo ejus judicio permittens. Sic enim contumacia refrenabitur improborum, et honor coepiscopis debitus per fraternæ vicissitudinis observantiam in sua libertate consistet.

LI.

Ad Cæsaraugustanum episcopum. — *De præbendis vacantibus.*

Quia requisisti a nobis, fili P. præposite, quid agendum sit quando præbenda in Ecclesia tua vacante contigerit complures ex his, qui numerati sunt ibi in vocem appellationis erumpunt, interdicientes expressim ne ad electionem alicujus procedant, consultationi tuæ taliter respondemus, quod si appellationem quam interponunt, intra quadraginta dies prosecuti non fuerint, procedendum est postmodum, appellatione nullius obstante, ad canonicam electionem personæ ministerio Ecclesiæ competentis.

LII.

Ad Gerardum Bononiensem episcopum. — *De magistrorum et scholarum hospitibus in inquilinorum injuriam non conducendis.*

Ex rescripto litterarum piæ recordationis P. [Petri] quondam Tusculani episcopi nobis innotuit, quod cum civitatem Bononiensem tempore suæ legationis intrans invenit fuisse ibi a bonæ memoriæ W. [Vilhelm.] quondam Portuensi episcopo constitutum, et sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares aliorum hospitia majoris mercedis promissione conducere, ubi ea sibi vel inanis gloriæ studio quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vindicarent. Unde ipse sollicita provisiene considerans, quod hujusmodi conductionis improbitas in discordiæ fornacem, et impedimenta non modica pareret studiorum, prædictam constitutionem legatione qua

fungebatur sedis apostolicæ confirmavit, perpetuis A temporibus sub pœna decernens anathematis observandum, ut nullus magistrorum, sive scholarium super ducendis hospitibus, in læsionem et præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum præstiterint placido favore consensum. Quocirca nos, qui detestabiles versutias bonæ fidei contractibus inimicas non solum in clericis, sed etiam in quibuslibet etiam mercatoribus condemnamus, prædictam constitutionem a præfato Portuensi episcopo factam, et demum a jam dicto episcopo Tusculano confirmatam, ratam esse decernimus, et eam auctoritate apostolica confirmamus, studentes ut a te, frater episcope, et tuorum omnium successorum singulis annis in communi audientia magistrorum atque scholarium præsens pagina recitetur, et prætaxata pravæ conditionis improbitas innovata per annos singulos excommunicationis sententia reprimatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam doctæ confirmationis infringere, etc.

LIII.

Ad archiepiscopum Surunt. (Surrentinum). — De P. de Regali.

Contracto matrimonio inter P. et A. uxorem suam [sicut ejus P. nobis conquestio patefecit, cum per biennium insimul habitassent, et filium ex ipsa uxore memoratus P. suscepisset], quia consanguinei ejusdem A. [volentes eam separari a viro] C contracto matrimonio objecerunt, asserentes quod eadem A. in primo sancti salis pabulo filium ex concubina quondam ipsius P. tenuerit, [cum fuit primo in eam inductus, et propter hæc tuam præsentiam adeuntes, dicebant ipsam debere a viro per tuum judicium separari. Tua vero fraternitas, sicut accepimus, causa non cognita, carnale eis commercium interdixit, prohibens ipsi P. ne debitum ab uxo. e requireret.] Verum si constaret Ecclesiæ vera esse, quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur, quæ res utique vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret; ideoque tibi per apostolicum scriptum mandamus, quatenus præfato P. firmiter auctoritate nostra injungas, quod memoratam A. sicut uxorem propriam maritali affectione pertractet, et carnale debitum ab ea licenter exigat et persolvat. Sive, quod supra dictum est, ipsam A. ante matrimonium contractum cum P. sive postea egisse constiterit, dum tamen, si in fraudem causa separandi matrimonii id fecit, pœnam pro præsumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

LIV.

Ad episcopum quemdam. — De C. subdiacono qui puerum invitus interfecerat.

Inspectis litteris, quas bonæ memoriæ Urbano prædecessori nostro misisti, plene cognovimus quod verator C. subdiaconus, dum olim in minori ætate positus, cum quodam puero ludum exercens, jactu

lapidis uteretur, ipsum puerum, non studiose, sed causaliter vulneravit, de quo vulnere vix fuit cura medicorum agentes (sic) infra breve temporis spatium, sicut credebatur, plene curatus; tamen elapso anno vulnus fecit postmodum aperturam; sed quia medicus, qui fuit adhibitus ad curandum, circa ipsum negligentia seu ignorantia, vel etiam alia culpa, minus necessariam sollicitudinem creditur habuisse, puer occasione ipsius vulneris exspiravit. Respondentes igitur ad hæc, fraternitati tuæ mandamus, quatenuscunque res ita processerit, eundem in minoribus ordinibus ministrare, permittas. Acturus circa eum bene dicere de beneficio, quod per te illi postulas conferendum, sicut ejus merita postulant, et tuæ melius insederit voluntati. Ad altaris vero officium non accedat, qui occasionem morti ejusdem pueri dedisse videtur.

LV.

Ad decanum Cama Cen. . . (Tarvanensem?). — De novo censu ecclesiis diœcesis Morinensis non imponendo.

Gravis admodum, et correptione [dignissima nuper querela in audientia nostra est proposita, quod salva conscientia sub dissimulatione transire non possumus. Cum enim quædam] ecclesiasticæ personæ ecclesias [quasi plebes in Morinensi diœcesi habeant]; cum eas vacare contigerit, non aliter quemquam ad ipsarum regimen voluisti vocare, nisi antea novum censum ecclesiis illis imponant, aut illæ terræ contra constitutionem Lateranensem augmentent, ad ipsius solutionem instituendum [episcopum] presbyterum juratoria cautione, vel fidejussoria cautione cogentes, [quamdam etiam partem reddituum suis usibus applicare contendunt. Unde sæpe contigit ut diœcesano episcopo excessus hujusmodi ignorante, vel eo minime requisito in ecclesiis illis inducant pro suo voluntatis arbitrio sacerdots. Quoniam igitur constitutiones prædicti concilii pati noluimus, neque debemus aliquorum malitia violari], discretioni vestræ per apostolicum scriptum mandamus atque præcipimus, quatenus [cum super hoc fueritis requisiti, partibus ad vestram præsentiam convocatis] quæcunque noveritis contra constitutionem prædictam super ecclesias illas, vel earum censu ab aliquibus, et tempore prædictæ constitutionis attentata, [contradictione et appellatione cessante,] in irritum revocantes [ab augmentatione censuum ecclesiarum penitus absolvatis, et ad statum debitum reductis.] Presbyteros quos super his illicita juramenta præstitisse noveritis congrua satisfactione imposita faciatis absolvi. Eos etiam quos de cætero contra formam canonum super his venire noveritis [sine cujuscunque personæ [f. respectu] sublato appellationis obstaculo] censura canonica puniatis.

LVI.

Ad R. canonicum Coloniensem in arte physica eruditum. — Suadet ne ad majores sacros ordines

ascendat, quod pluribus medicinas tribuerit qui inde mortis periculum incurrerint.

Ad aures nostras, te significante, pervenit quod cum in arte physica eruditus existas, pluribus circa ipsius artis traditiones medicinas cum diligentia tribuisti, licet pluries in contrarium tibi successerunt, et quibus putaveras adhibere cautelam, me-

dicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt. Verum quia [sicut asseris] ad sacros desideras ordines promoveri et nos super hoc consulere voluisti, tibi duximus respondendum, quod si super præmissis conscientia [videtur te quomodolibet] remordere, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

EPISTOLA RICHARDI

ANGLORUM REGIS

AD CLEMENTEM III PONTIFICEM ROMANUM

De pace facta inter ipsum et Tancredum regem.

(RYMER, *Fœdera, Conventiones, Litteræ inter reges Angliæ et alios*. Londini 1816, in-fol.; tom. I, pag. 68.)

Reverendissimo domino ac beatissimo Patri CLEMENTI, Dei gratia summo pontifici, RICARDUS, eadem gratia rex Angliæ et dux Normanniæ et Aquitaniæ, et comes Andegaviæ, salutem et sinceræ in Domino devotionis affectum.

Iustio rem exitum facta principum sortiuntur, cum a sede apostolica robur et favorem accipiunt, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ colloquio diriguntur. Præinde dignum duximus ad notitiam beatitudinis vestræ quæ inter nos et dominum Tancredum illustrem Siciliæ regem, publico nuper et admodum necessario celebrata sunt tractatu [proponere].

Sane dilectionem fraternam et pacem perpetuam cum eo firmavimus, quam magnatum nostrorum archiepiscoporum, episcoporum et plurimorum virorum illustrium juramentis ei, et suis, et regno suo, et toti terræ dominationis suæ, nos illibata fide promisimus servaturos. Cum ipso etiam pacis et amicitiae foedus arctiori adhuc vinculo astringentes, inter Arthurum, egregium ducem Britanniae, charissimum nepotem nostrum et heredem, si nos decedere sine prole contigerit, et illustrem filiam ejus matrimonium, volente Domino, condiximus contrahendum, quod Domino largiente debitam consummationem accipiet, cum illustris puella nubiles annos attigerit, aut prædicto domino Tancredo regi placuerit ut infra nubiles annos illa in uxorem nepoti nostro desponsanda tradatur, nos ipsum nepotem nostrum hoc facturum concessimus, si sancta Romana Ecclesia decreverit super hoc dispensare. Pecuniam vero quam pro matrimonio ipso ad opus nepotis nostri ab eodem domino rege Tancredo recepimus, scilicet viginti millia unciarum auri, si

B forte, quod absit, morte interveniente alterius, aut culpa nostra aut nostri nepotis, aut partis ipsius matrimonium non stare, nos aut hæredes nostri ipsi domino regi Tancredo aut hæredibus ejus ex integro restituere, præstitis super hoc sacramentis, ex parte nostra tenemus.

Ut igitur tenor pacis inite et initiati matrimonii fides cum integritate debita ex parte nostra et nepotis nostri servetur, sicut ipsi domino Tancredo, interposita jurisjurandi religione, firmavimus, sanctitatem vestram et sanctam Romanam Ecclesiam obnixè rogamus, quatenus et firmatæ pacis servandæ perpetuo et matrimonii consummandi, vel, si ex prædictis causis matrimonium ipsum non fieret, restituendæ pecuniæ sanctæ sedes apostolica fidejussionem pro nobis suscipiat erga dominum regem Tancredum et hæredes ipsius. Cujus fidejussionis onus, ut confidenter nobiscum Romana Ecclesia suscipiat, præsentiarum litterarum testimonio vobis et sanctæ Romanæ Ecclesiæ liberam concedimus potestatem nos et hæredes nostros, et terram nostram districtius coercere, si contra pacem præfatam venerimus, vel prædictis causis matrimonio non secuto, nos aut hæredes nostri solutionem pecuniæ negaremus.

Ad honorem utriusque regni vestra novit beatitudo spectare si, mediante Romana Ecclesia, pacis pariter, et matrimonii bonum ad congruum finem deveniat; unde multiplex in futurum utilitas consequatur.

Testibus nobis ipsis, 11 die Novembris, apud Messaniam.